

An Dara Cogadh Domhanda

Le foghlaim:

- ▶ Sa bhliain 1933 tháinig Adolf Hitler agus an Páirtí Naitsíoch i gcumhacht sa Ghearmáin. An Tríú Reich a tugadh ar an nGearmáin faoi riail na Naitsithe.
- ▶ Deachtóir ba ea Hitler. Thug sé an Führer air féin. Chuir an Schutzstaffel (SS) agus an Gestapo staid le daoine nár aontaigh lena riail.
- ▶ Ar an 1 Meán Fómhair 1939 rinne an Ghearmáin ionradh ar an bPolainn. Dhá lá ina dhiaidh sin d'fhógair an Bhreatain agus an Fhrainc cogadh ar an nGearmáin. Bhí tús curtha leis an Dara Cogadh Domhanda.
- ▶ **Cumhactaí na hAise** a tugadh ar an nGearmáin, an Iodáil agus an tSeapáin. Faoin mbliain 1940 bhí cuid mhaith d'iarthar na hEorpa faoi smacht acu.
- ▶ Rinne Aerfhórsa na Gearmáine gach iarracht Aerfhórsa Ríoga na Breataine a bhriseadh i gCath na Breataine sa bhliain 1940.
- ▶ Ar an 22 Meitheamh 1941 rinne an Ghearmáin ionradh ar an Aontas Sóivéadach. **Oibríocht Barbarossa** a tugadh ar an ionradh sin.
- ▶ Tháinig na Stáit Aontaithe isteach sa chogadh nuair a rinne Aerfhórsa na Seapáine ionsaí ar Pearl Harbor i Havái ar an 7 Nollaig 1941.
- ▶ **Na Comhghuaillithe** a tugadh ar na tíortha sin a bhí ag troid in aghaidh Chumhactaí na hAise: An Bhreatain, SAM, an tAontas Sóivéadach agus eile.
- ▶ Tugtar **D-Day** ar an 6 Meitheamh 1944. Chuaigh fórsa ollmhór de chuid na gComhghuaillithe i dtír sa Normainn. Oibríocht Overlord a tugadh air sin.
- ▶ Ar an 30 Aibreán 1945 chuir Hitler lámh ina bhás féin. Seachtain ina dhiaidh sin, ghéill an Ghearmáin. Bhí deireadh leis an gcogadh san Eoraip.
- ▶ Ghéill an tSeapáin ar an 15 Lúnasa 1945 tar éis do Mheiriceá buamaí adamhacha a scaoileadh anuas ar Nagasaki agus ar Hiroshima. Maraíodh tuairim is 150,000 duine agus bhualt tinneas radaíochta na mílte eile.
- ▶ Le linn an Dara Cogadh Domhanda mharaigh na Naitsithe tuairim is sé mhilliún Giúdach i sluachampaí géibhinn ar nós Auschwitz agus Bergen-Belsen. **An tUileloscadh** a thugtar air sin anois.
- ▶ Bhí Éire neodrach le linn an chogaidh ach rinneadh ciondáil ar mhórán earraí.
- ▶ Bhuamail fórsaí na Gearmáine cósta thoir na hÉireann cúpla uair i rith an chogaidh. Ar an 31 Bealtaine 1941 scaoileadh ceithre bhuama anuas ar thuaisceart Bhaile Átha Cliath agus maraíodh 34 duine.

Freagair na ceisteanna.

1. Céard a spreag an Dara Cogadh Domhanda san Eoraip?

2. Céard a bhí in Oibríocht Barbarossa?

3. An dóigh leat go raibh dul amú ar Hitler nuair a rinne sé ionradh ar an Aontas Sóivéadach?

4. Conas a tharla sé gur ghlac na Meiriceánaigh páirt sa chogadh?

5. Céard a tharla ar D-Day?

6. Cathain a tháinig deireadh leis an gcogadh san Eoraip?

7. Cad a tharla in Nagasaki agus in Hiroshima?

8. Cé a bhí ina thaoiseach in Éirinn le linn bhlianta an chogaidh?

9. Cén tionchar a bhí ag an gcogadh ar shaol na ndaoine in Éirinn?

Meaitseáil an eachtra leis an dáta ceart.

Rinne an tSeapáin ionradh ar Pearl Harbor.

1937

Tháinig deireadh leis an gcogadh.

1939

Rinne an tSeapáin ionradh ar an tSín.

1940

Cath na Breataine

1941

D-Day

1944

Rinne an Ghearmáin ionradh ar an bPolainn.

1945

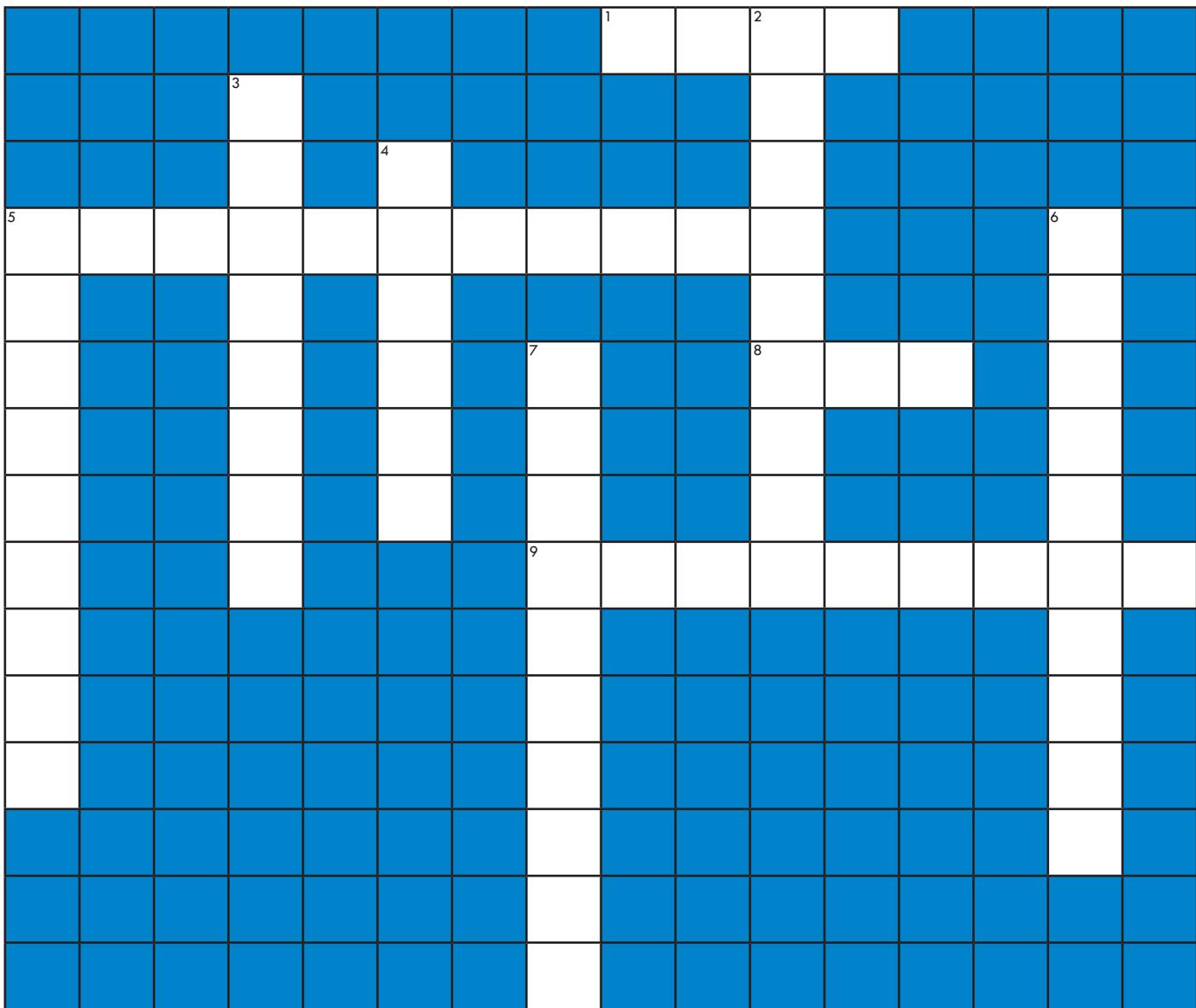
Meaitseáil colún A le colún B.

Colún A
Suaitheantas na Naitsithe
Sluachampa géibhinn
Cathair sa tSeapáin
Póilíní rúnda na Naitsithe
Marú agus léirscrios na nGiúdach
Ionradh na Gearmáine ar an Aontas Sóivéadach

Colún B
Nagasaki
An Gestapo
An Svaistice
Oibríocht Barbarossa
Auschwitz
An tUileloscadh

Cuir na focail ó cholún B in abairtí:

Crosfhocal

Trasna

1. Tugtar __-__ ar an 6 Meitheamh 1944. (1, 3)
5. Suaitheantas na Naitsithe. (2, 9)
8. Rinneadh ciondáil air i rith an chogaidh. (3)
9. Scaoileadh buama adamhach anuas ar an gcathair seo. (9)

Síos

2. Póilíní rúnda na Naitsithe. (2, 7)
3. Bhí sé ina thaoiseach in Éirinn i rith an chogaidh. (2, 6)
4. Thug sé an *Führer* air féin. (6)
5. Mharaigh na Naitsithe Giúdaigh sa sluachampa géibhinn seo. (9)
6. Chuaigh na Comhghuaillithe i dtír san áit seo ar D-Day. (2, 8)
7. Rinne Hitler ionradh ar an tír seo ar an 1 Meán Fómhair 1939. (2, 8)

Stair na Cumarsáide

Le foghlaim:

- ▶ Déanaimid cumarsáid nuair a roinnimid eolas, smaointe agus mothúcháin lena chéile. Caint, scríobh agus gothaí, mar aon le glaonna guthán, téacsanna nó cláir theilifíse – tá cumarsáid á déanamh i ngach cás.
- ▶ D'úsáideadh saighdiúirí na Síne agus Bundúchasaigh Mheiriceánacha comharthaí deataigh chun teachtaireachtaí a sheoladh fadó.
- ▶ Is sa tSuiméir a forbraíodh an scríbhneoireacht ar dtús timpeall 5000 bliain ó shin. Dhéanadh na Suiméaraigh táibléid de chré fhliuch agus tharraingídís pictiúir orthu de na rudaí a theastaigh uathu a léiriú. Ansin bhácálaidís na táibléid in oighinn go dtí go raibh siad crua.
- ▶ Ina dhiaidh sin, d'fhorbair na Suiméaraigh córas siombailí in áit pictiúr agus thosaigh siad á scríobh. D'úsáididís maidí bioracha leis na siombailí a scríobh sa chré fhliuch. Bhí na siombailí mar a bheadh lorg cos éin ar ghaineamh.
Script dhingchruthach a thugtar ar an gcineál sin scríbhneoireachta.
- ▶ Ar feadh na mílte bliain rinne teachtairí litreacha a iompar ó áit go háit. Is de shiúl na gcos nó ar muin chapaill a thaistealaídís.
- ▶ Timpeall 2000 bliain ó shin thosaigh daoine ag baint úsáid as colúir chun teachtaireachtaí a chur ó áit go háit.
- ▶ Bunaíodh an chéad seirbhís poist in Éirinn níos mó ná 350 bliain ó shin.
- ▶ **Dátaí tábhachtacha**
 - 1844:** Osclaíodh an chéad líne theileagraif le cabhair Samuel Morse.
 - 1876:** Cheap Alexander Graham Bell an chéad teileafón.
 - 1895:** D'éirigh le Guglielmo Marconi comharthaí raidió a sheoladh den chéad uair.
 - 1926:** Cheap John Logie Baird an chéad teilifís.
 - 1971:** Seoladh an chéad ríomhphost.
 - 1973:** Cheap Martin Cooper an chéad fhón póca.
 - 1989:** Chruthaigh Tim Berners-Lee an Gréasán Domhanda.

Freagair na ceisteanna.

1. Cad is cumarsáid ann?

2. Cé a d'úsáideadh comharthaí deataigh fadó?

3. Cá háit ar forbraíodh an scríbhneoireacht den chéad uair?

4. Conas a sheachadtaí litreacha fadó?

5. Cén bhliain ar osclaíodh an chéad líne theileagraif?

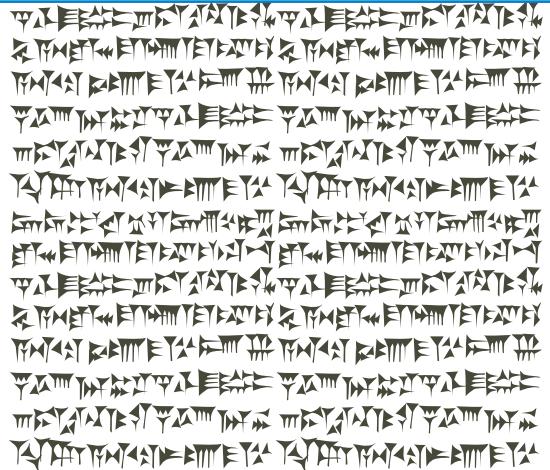
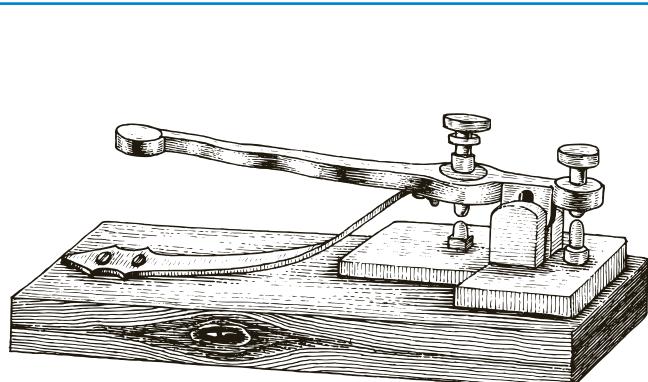
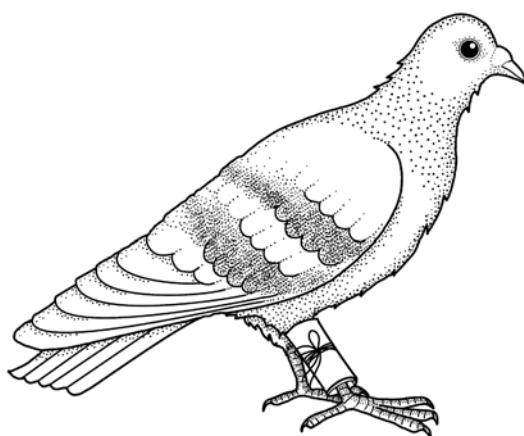
6. Cé a cheap an teileafón?

7. Cathain a ceapadh an chéad fhón póca?

8. Conas a sheoladh daoine teachtaireachtaí chuig daoine a bhí i bhfad uathu fadó? Liostaigh trí shlí.

Ceap gléas cumarsáide nua don am atá le teacht. Tarraing pictiúr de sa bhosca.

Ainmnigh na nithe atá sna pictiúir seo thíos agus scríobh síos an bhaint atá ag gach ceann acu leis an gcumarsáid.

Líon isteach na modhanna cumarsáide ar an amlíne. Tá an chéad cheann déanta duit. Ansin tarraing pictiúr de gach ceann acu.

Comharthaí
deataigh

An Gréasán
Domhanda

An ríomhaire

Colúir
theachtaireachta

An teileagraf

An teilifís

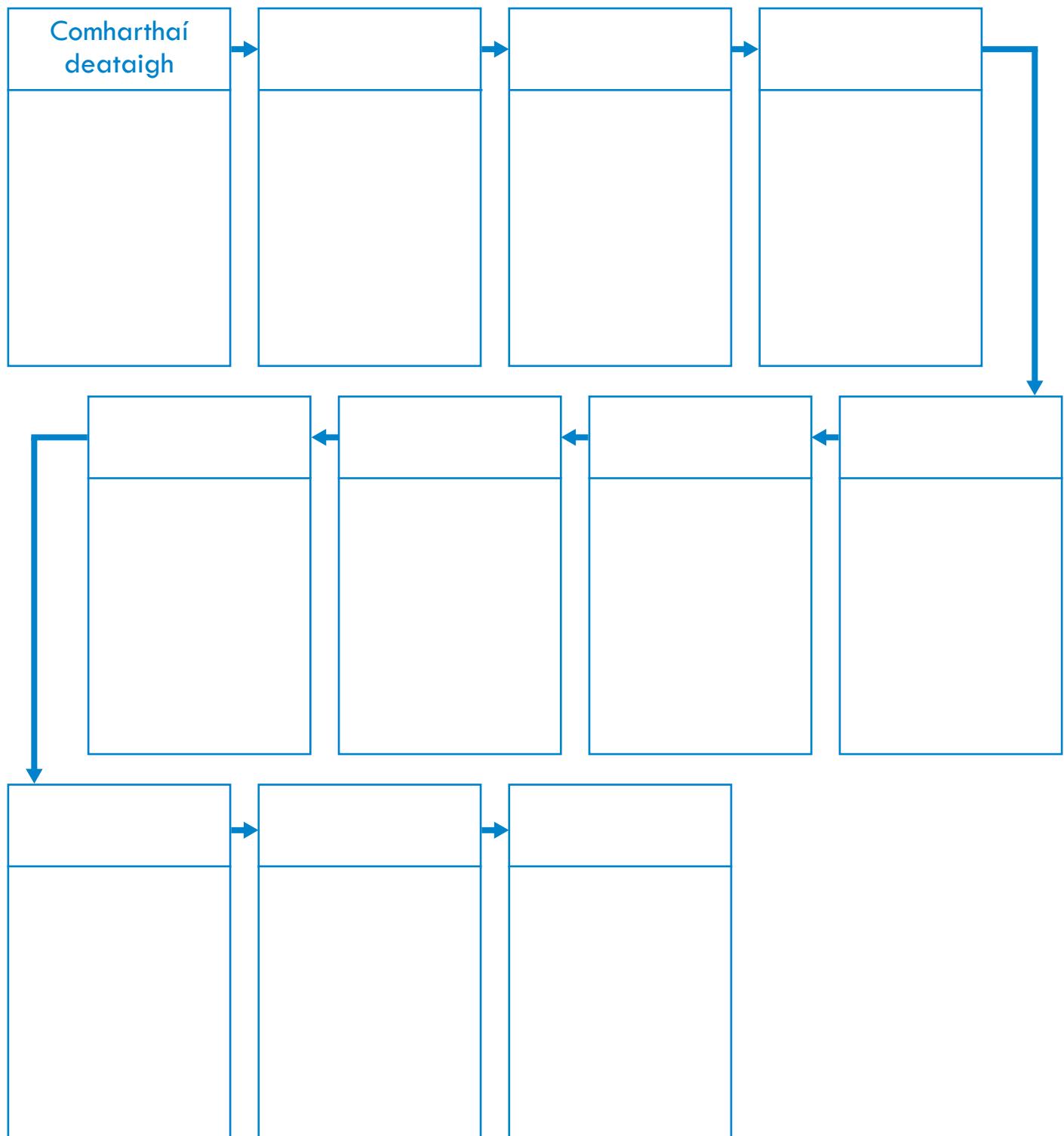
An t-idirlíon

Teachtairí

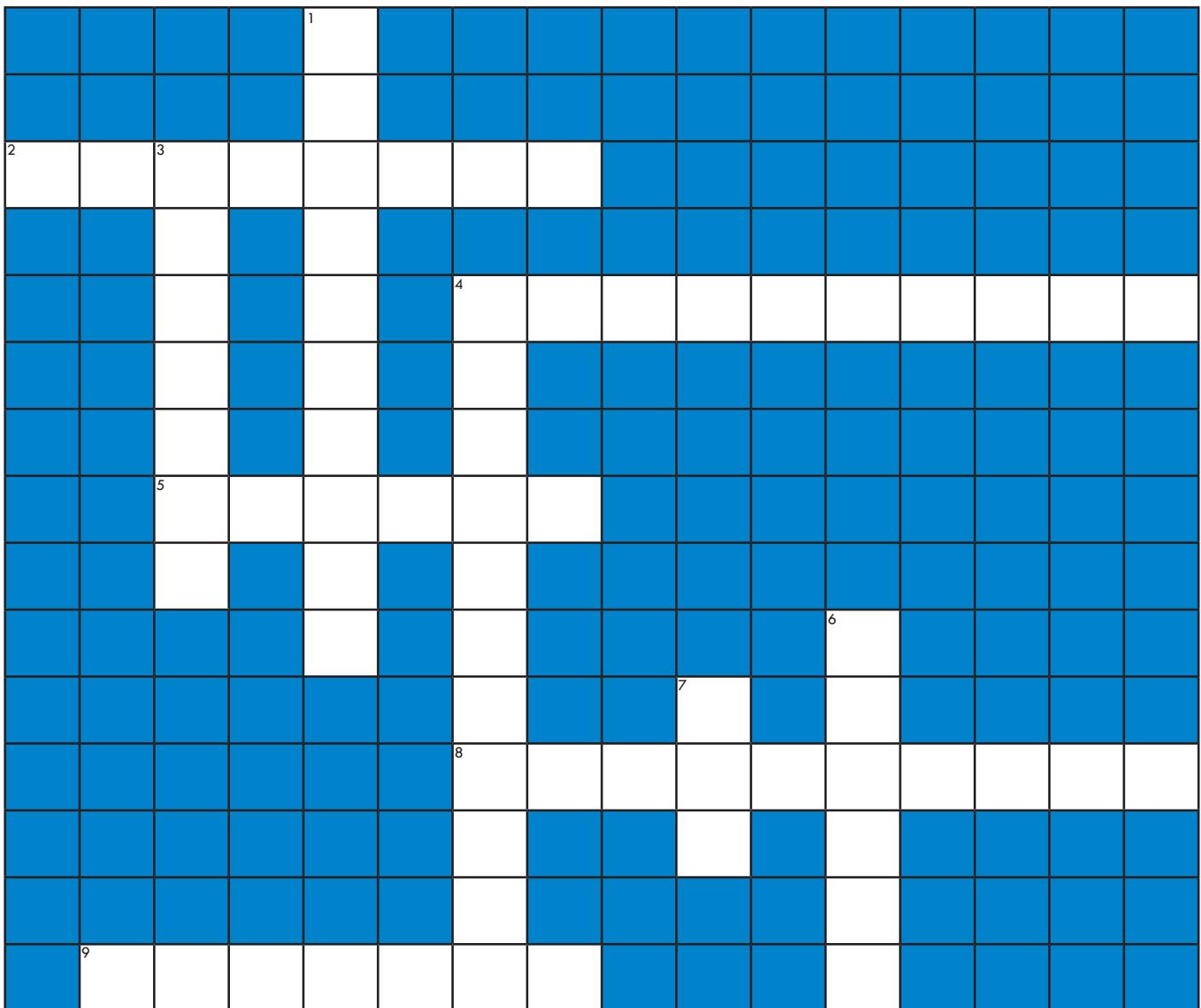
An teileafón

An raidió

Scríbhneoireacht
dhingchruthach

Crosfhocal

Trasna

2. An cód a d'úsáidtí ar an teileagraf. (3, 5)
4. Forbraíodh an scríbhneoireacht san áit seo. (2, 8)
5. Cheap sé an fón póca: Martin _____. (6)
8. Cheap John Logie Baird an gléas seo. (2, 8)
9. An chéad duine a sheol comharthaí raidió: Guglielmo _____. (7)

Síos

1. Seoladh an chéad cheann sa bhliain 1971. (10)
3. D'úsáideadh Bundúchasaigh Mheiriceánacha é chun teachtaireachtaí a sheoladh. (7)
4. Cheap Alexander Graham Bell é. (2, 9)
6. Dhéanadh na héin seo teachtaireachtaí a iompar ó áit go háit. (6)
7. Cheap sé an Gréasán Domhanda: Tim Berners- _____. (3)

Fathach na Samhna

Le foghlaim:

- ▶ Tá an-chuid scéalta in Éirinn faoi Fionn mac Cumhaill agus a bhúion laochra.
Na Fianna a thugtaí ar a bhúion laochra.
- ▶ Fir throda agus fir sheilge ba ea na Fianna. De réir na scéalta, chosain siad Éire ar a naimhde agus choinnigh siad an tír faoi smacht.
- ▶ **An Fiannaíocht** a thugtar ar na scéalta faoi na heachtraí a bhí ag Fionn mac Cumhaill agus ag na Fianna.
- ▶ Tá cuid de na scéalta Fiannaíochta an-sean. Ceaptar gur cumadh na chéad scéalta Fiannaíochta tuairim is 2000 bliain ó shin. Breacadh síos roinnt scéalta Fiannaíochta sa 12ú haois agus mhair go leor eile i measc an phobail agus iad ag dul ó bhéal go béal agus ó ghlúin go glúin.
- ▶ Ba laoch clúiteach é Fionn agus bhí bua an fheasa aige. Lá amháin agus é fós ina bhuaachaill óg, bhí an bradán feasa á réiteach ag Fionn dá mháistir. Dhóigh sé a ordóg agus chuir sé isteach ina bhéal í chun faoiseamh a fháil ón bpian. Sin mar a fuair sé bua an fheasa ón mbradán. As sin amach, ní bhíodh le déanamh ag Fionn ach a ordóg a chur isteach ina bhéal agus thagadh fios chuige.
- ▶ Insítear dúinn sa scéal seo conas mar a fuair Fionn ceannas na Féinne. I dtús an scéil téann Fionn go dún an Ardrí i dTeamhair chun féile mhór na Samhna a cheiliúradh. Ach tá gach duine sa dún buartha mar go dtagann an fathach Ailéan go Teamhair gach bliain faoi Shamhain. Deir duine de na fir le Fionn go gcuireann Ailéan codladh ar gach duine sa dún le ceol draíochta agus go gcuireann sé an dún trí thine ansin. Éiríonn le Fionn Ailéan a mharú agus tugann an tArdrí ceannas na Féinne d'Fionn de bharr an éachta sin.
- ▶ Scéalta ficsin is ea na scéalta Fiannaíochta, ach uaireanta bíonn eolas stairiúil le fáil iontu freisin.

Freagair na ceisteanna.

1. Cad is scéal Fiannaíochta ann?

2. Conas a tháinig na scéalta Fiannaíochta chugainn?

3. Cérbh iad na Fianna?

4. Conas a fuair Fionn mac Cumhaill bua an fheasa?

5. Cad iad na rudaí sa scéal ‘Fathach na Samhna’ a bhaineann le saol na hIarannaoise, dar leat?

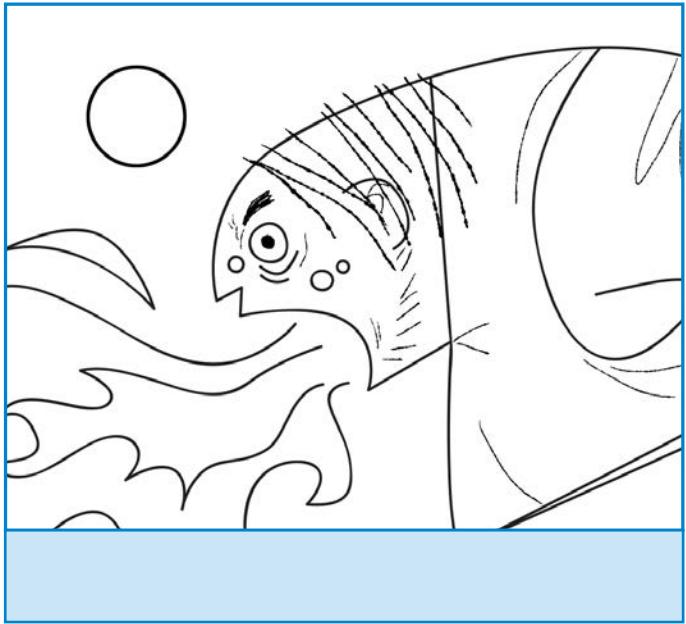
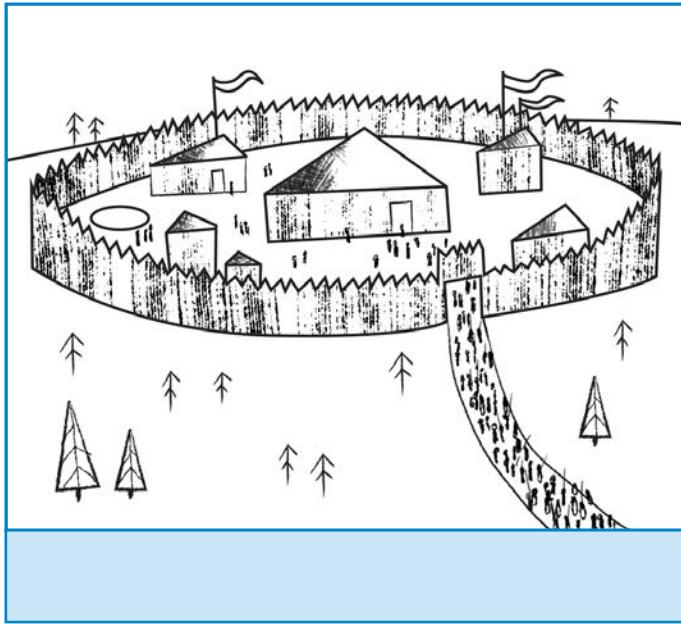
Meaitseáil colún A le colún B.

Colún A	Colún B
An rud a thug bua an fheasa d'Fhionn mac Cumhaill	An Fhiannaíocht
Grúpa laochra faoi cheannas Fhinn mhic Cumhaill	Samhain
Scéalta faoi na Fianna	Teamhair
Féile mhór na gCeilteach	Ailéan
Áit chónaithe Ardrí na hÉireann	An bradán feasa
An fathach a thagann go dún an Ardrí gach Samhain	Na Fianna

Cuir na focail ó cholún B in abairtí:

Seo thíos cúpla radharc as an scéal ‘Fathach na Samhna’. Cuir an uimhir cheart sa bhosca faoi gach íomhá chun ord an scéil a léiriú. Ansin scríobh an abairt cheart faoi gach pictiúr.

Rinne Fionn mac Cumhaill a bhealach go dún an Ardrí i dTeamhair.

'Is agatsa a bheidh ceannas na Féinne as seo amach,' arsa an tArdrí le Fionn.

'Ní ag ceiliúradh a bhímid anseo,' arsa fear amháin leis.

Chuir Fionn rinn a shleá le clár a éadain chun é féin a choinneáil ina dhúiseacht.

D'oscail Ailéan a bhéal agus scaoil sé lasair dhearg thine amach i dtreo an dúin.

Chaith Fionn a shleá le hAiléan.

Ainmnigh an dá sheanscéal Éireannacha eile seo.

Féilte

Cuid 1: Oíche Shamhna

Le foghlaim:

- ▶ Tá Oíche Shamhna á ceiliúradh in Éirinn le breis agus dhá mhíle bliain. Bhíodh féile mhór ag na Ceiltigh gach bliain timpeall Oíche Shamhna. Aimsir spraoi agus féasta a bhí ann.
- ▶ Is é is brí leis an bhfocal ‘Samhain’ ná ‘deireadh an tsamhraidh’. Ba í Oíche Shamhna deireadh na bliana ag na Ceiltigh. Ba é Lá Samhna tús na bliana nua.
- ▶ Feirmeoirí ba ea na Ceiltigh. Tráth na Samhna, bhíodh na barra uile bainte acu agus dóthain bia bailithe acu don gheimhreadh. Bhíodh féasta acu, mar sin, le ceiliúradh a dhéanamh tar éis na hoibre ar fad.
- ▶ Chreid na Ceiltigh go mbíodh taibhsí ag dul thart Oíche Shamhna. Mar gheall air sin, chlúdaídís a n-aghaidh dá mbídís ag dul amach sa chaoi is nach n-aithneodh na taibhsí iad.
- ▶ Torthaí agus cnónna a bhailíodh páistí fadó nuair a théidís ó theach go teach Oíche Shamhna.
- ▶ D'imiríodh páistí cluichí freisin Oíche Shamhna. Roinnt de na cluichí bhain siad le tuar a dhéanamh ar an am a bhí le teacht. I gcás cluichí eile, théadh na páistí in iomaíocht lena chéile ag iarraidh rud áirithe a dhéanamh, snap a bhaint as úll a bhí ar crochadh ón tsíleáil, mar shampla.

Freagair na ceisteanna.

1. Cad is brí le ‘Samhain’?

2. Cad a bhíodh á cheiliúradh ag na Ceiltigh Oíche Shamhna?

3. Cén fáth a gclúdaíodh na Ceiltigh a n-aghaidh Oíche Shamhna?

4. Déan cur síos ar chluiche amháin a d'imríti le húlla Oíche Shamhna.

5. Cad a dhéanfaidh tú féin Oíche Shamhna i mbliana?

Féach ar an ngrianghraif seo a tógadh sa bhliain 1935 agus freagair na ceisteanna.

Féach sleamhnán 3.

1. Cén oíche atá ann?

2. Cad atá sna miasa?

3. Cad atá tuartha don chailín

(a) má chuireann sí a lámh i mias an fháinne?

(b) má chuireann sí a lámh i mias an uisce?

(c) má chuireann sí a lámh i mias na cré?

4. Cá mhéad bliain ó shin a tógadh an grianghraif?

Cuir ceist ar do thuismitheoirí nó ar do sheantuismitheoirí cé na nósanna a bhíodh ann Oíche Shamhna nuair a bhí siad óg. Scríobh cuntas i do chóipleabhar.

Cuid 2: Lá Fhéile Bríde

Le foghlaim:

- ▶ Féile in ómós do Naomh Bríd is ea Lá Fhéile Bríde agus is mórfhéile i dtraigisiún na hÉireann í.
- ▶ Is í Naomh Bríd **banéarlamh** na hÉireann. Tugtar ‘Muire na nGael’ uirthi uaireanta.
- ▶ Ceaptar go bhfuil Lá Fhéile Bríde bunaithe ar sheanfhéile Cheilteach darbh ainm **Imbolg**. Ceiliúradh ar theacht an earraigh, ar an toorthúlacht agus ar bheatha úr ba ea Imbolg.
- ▶ Bhí bandia ag na Ceiltigh darbh ainm Bríd agus deirtear gur in ómós don bhandia sin a rinneadh Imbolg a cheiliúradh. Deirtear freisin gur as an mbandia sin a ainmníodh Naomh Bríd.
- ▶ Dhéantaí crosa Bhríde in ómós don naomh. Creideadh go gcoinneodh cros Bhríde olc, tine agus ocras ó dhoras.
- ▶ Théadh ‘buachaillí na brídeoige’ ó theach go teach oíche Fhéile Bríde agus samhail de Naomh Bríd á hiompar acu. ‘An bhrídeog’ a tugadh ar an tsamhail. Sheinnidís ceol agus bhailídís airgead agus bia le haghaidh cóisir in onóir an naoimh.
- ▶ Ba nós le daoine píosa éadaigh a fhágáil taobh amuigh den teach Oíche Fhéile Bríde. Creideadh go dtiocfadh Naomh Bríd thart agus go leagfadh sí a lámh ar an éadach. Bheadh leigheas ar phianta agus cosaint ó chontúirt san éadach as sin amach. ‘Brat Bhríde’ a tugadh ar an bpíosa éadaigh seo.

Freagair na ceisteanna.

1. Cathain a bhíonn Lá Fhéile Bríde ann?

2. Cén bhaint atá ag Lá Fhéile Bríde leis na Ceiltigh?

3. Cén fáth a ndéanann daoine crosa Lá Fhéile Bríde?

4. Cén fáth a bhfágtaí píosaí éadaigh taobh amuigh den teach Oíche Fhéile Bríde?
-
-

5. Cérbh iad ‘buachaillí na brídeoige’?
-
-

6. An ndearna tú féin cros Bhríde riamh?
-
-

Féach ar an ngrianghraf seo a tógadh sa bhliain 1935 agus freagair na ceisteanna.

Féach sleamhnán 8.

1. Cé atá sa ghrianghraf?
-

2. Déan cur síos ar a gcuid éadaí.
-
-
-

3. Cad a thugtar ar an mbábog sa ghrianghraf?
-

4. Cad a dhéanadh ‘buachaillí na brídeoige’ Oíche Fhéile Bríde?
-
-

5. An bhfuil an nós seo fós ann i do cheantar féin?
-

Cuir ceist ar do thuismitheoirí nó ar do sheantuismitheoirí cé na nósanna a bhíodh ann Lá Fhéile Bríde nuair a bhí siad óg. Scríobh cuntas i do chóipleabhar.

Cuid 3: Lá Bealtaine

Le foghlaim:

- ▶ Is é Lá Bealtaine an chéad lá den samhradh. Lá mór ba ea Lá Bealtaine in Éirinn fadó.
- ▶ Bhailíodh daoine le chéile chun túis an tsamhraidh a cheiliúradh. Lasaidís tinte cnámh agus thiomáinidís a gcuid bó trí luathreach na dtinte chun go mbeadh an tsláinte acu go ceann bliana.
- ▶ Creideadh go mbíodh na sióga ag gluaiseacht ó lios go lios Oíche Bhealtaine agus gur chóir do dhaoine a bheith an-fhaichilleach orthu dá mbeidís amuigh go deireanach san oíche.
- ▶ D'fhágtaí 'sceach gheal na Bealtaine' taobh amuigh den teach Lá Bealtaine. Chuirtí ribní, píosaí éadaigh agus b'fhéidir tinsil ar an sceach chun í a mhaisiú. Chreid daoine go gcuirfeadh sceach na Bealtaine rath ar mhuintir an tí.
- ▶ Chuirtí 'crann Bealtaine' in airde chun fáilte a chur roimh an samhradh. Dhéantaí damhsa agus spórt mórrhimpeall chrann na Bealtaine.
- ▶ Ceaptar go bhfuil Lá Bealtaine bunaithe ar sheanfhéile Cheilteach. Dhéanadh na Ceiltigh ceiliúradh ar theacht an tsamhraidh ag an am sin den bhliain.
- ▶ Bhíodh ceithre fhéile mhóra ag na Ceiltigh fadó: **Samhain, Imbolg, Bealtaine** agus **Lúnasa**.

Freagair na ceisteanna.

1. Cathain a bhíonn Lá Bealtaine ann?

2. Liostaigh trí nós a bhí ag daoine Lá Bealtaine.

3. Cén bhaint atá ag Lá Bealtaine leis na Ceiltigh?

4. Ainmnigh na ceithre fhéile mhóra a bhí ag na Ceiltigh.

Féach ar an gcuntas
seo a scríobhadh
sa bhliain 1937
agus freagair na
ceisteanna.

Féach sleamhnán 16.

104

Lá Bealtaine

Is é Lá Bealtaine an céad lá eorai san Ríocht. Bionn go leor cleas agus spóire ag na páistí an lá sun. Maidin lae Bealtaine céjlann siad amach agus buineann siad i scéal bláthanna agus cuireann siad an dorais iad ionnus go mbeo rait sa ceacán na bliadna. Céjlann na daoine fásta amach agus níjlann siad a-ajairiú ins an rokúir. Ní ceart cùnta leigint amach ná sálann ná bairne ná ubéacá an lá sun.

Dúinnear go mbionn na sídeóna amuigh Lá Bealtaine agus amanra go ngóideann siad na páistí as na clíabáinibh, agus go bhfagtar rud beag suaraithe na ndáir.

Dúinnear nár gcuireann siad na páistí, ^{maris} go ceann cupla lá, agus maidin árúise go bhfagann an cártaí agus an marcaí a ins an gcláibh ^{maris} e.

30 - 11 - 1937

Bríghid Ni Rabhláig. (Rang VI).

Jone,

Caisleán-a-tionnaig.

Fuaras an t-airgead seo ó

Seán Mac Rabhláig (80 mbli.

Jone,

Caisleán-a-tionnaig.

Lá sé 80 mbliadhún 5'aois.

1. Cad a dhéanann na páistí maidin Lae Bealtaine?

2. Cad a dhéanann na daoine fásta?

3. Liostaigh trí rud nár cheart a ligean amach as an teach Lá Bealtaine.

4. Cad a dhéanann na sióga Lá Bealtaine?

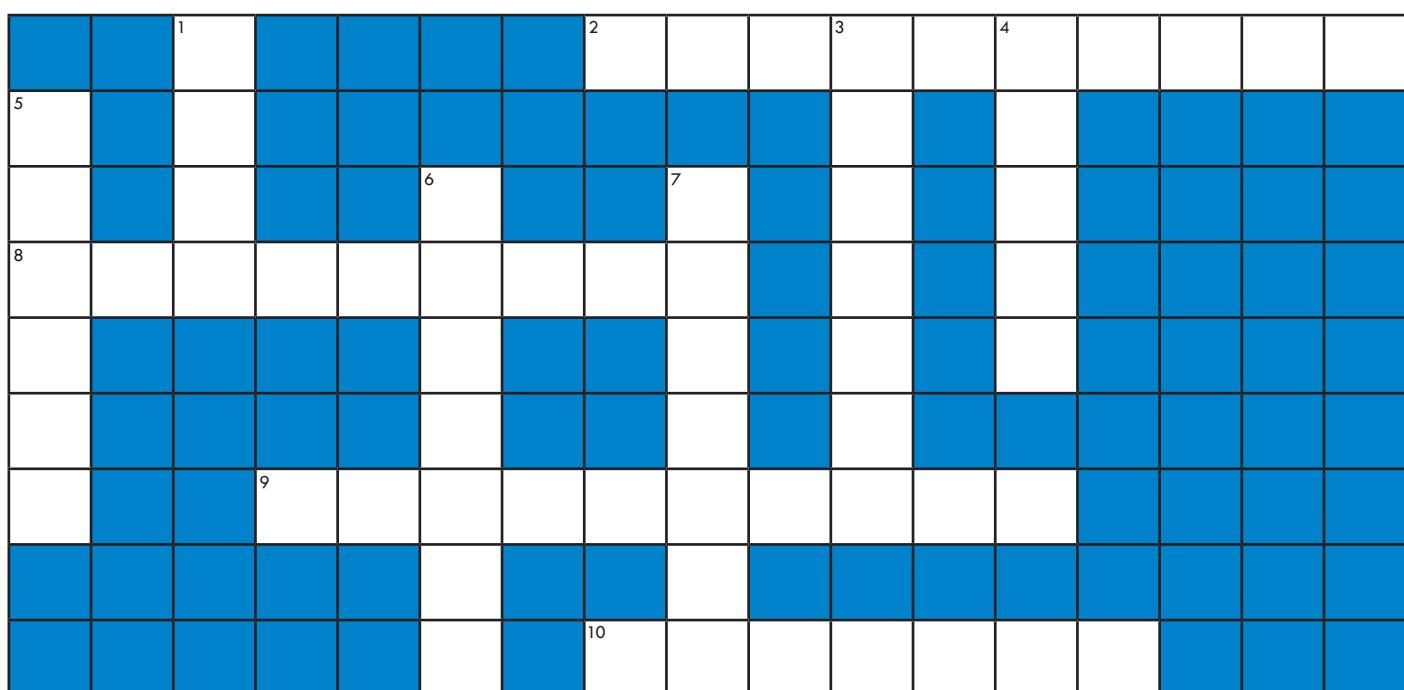
5. Cé a scríobh an cuntas seo?

6. Cén rang ina raibh sí?

7. Cathain a scríobhadh é?

Cuir ceist ar do thuismitheoirí nó ar do sheantuismitheoirí cé na nósanna a bhíodh ann Lá Bealtaine nuair a bhí siad óg. Scríobh cuntas i do chóipleabhar.

Crosfhocal

Trasna

2. Lastaí Lá Bealtaine iad. (5, 5)
8. Seanfhéile Cheilteach i dtús an tsamhraidh. (9)
9. D'fhágtaí amuigh é Oíche Fhéile Bríde. (4, 6)
10. Chreid na Ceiltigh go mbídís ag dul thart Oíche Shamhna. (7)

Síos

1. Chrochtaí iad ón tsíleáil Oíche Shamhna. (4)
3. Bhailíodh páistí iad Oíche Shamhna. (7)
4. Déantar in ómós do Naomh Bríd iad. (5)
5. Seanfhéile Cheilteach i dtús an earraigh. (6)
6. Ciallaíonn sé 'deireadh an tsamhraidh'. (7)
7. Is sa mhí seo a cheiliúrtar Lá Fhéile Bríde. (7)

An tSean-Ghréig

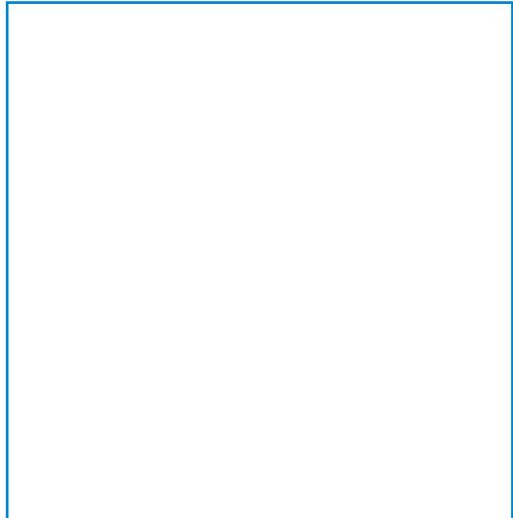
Le foghlaim:

- ▶ Mhair sibhialtacht na Sean-Ghréige breis is 600 bliain ó thuairim is 800 RCh go dtí 150 RCh. Is é is **sibhialtacht** ann ná pobal a bhfuil córas rialtais, córas scríbhneoireachta agus reiligiún ar leith acu.
- ▶ Bhí an tSean-Ghréig roinnte ina cathairstáit. Bhí a rialtas féin agus a chuid dlíthe féin ag gach cathairstát.
- ▶ Ba í an Aithin an cathairstát ba shaibhre agus ba chumhachtaí sa Ghréig. Ainmníodh an Aithin as Aitéiné, bandia an chogaidh. Tá clú agus cáil ar an bPartanón, teampall ar an Acrapoil a tógadh in ómós d'Aitéiné.
- ▶ Rialtas daonlathach a bhí san Aithin. An **Tionól** a tugadh air. Is ag an bpobal atá an chumhacht maidir le rialú an stáit sa chóras daonlathach. Bhí cead ag gach saoránach sa stát labhairt sa Tionól. Níor aithníodh mná ná sclábhaithe mar shaoránaigh, áfach, agus ní raibh guth acu i rialú an stáit.
- ▶ Bhí sé de dhualgas ar gach saoránach troid ar son an chathairstáit. Ba iad na **hoiplítigh** ba thábhachtaí in airm na Gréige.
- ▶ Tithe simplí a bhíodh ag na Sean-Ghréagaigh. Timpeall ar chlós a thógtaí iad. Bhíodh tobar sa chlós agus altóir in ómós do Heistia, bandia an teallaigh.
- ▶ Bhí an-dúil ag muintir na Sean-Ghréige sa drámaíocht. Chun na déithe a adhradh a chuirtí drámaí ar bun.
- ▶ Bhí a n-aibítir féin ag na Sean-Ghréagaigh. Ghlac na Rómhánaigh aibítir na Gréigise chucu féin agus rinne siad mionathruithe uirthi. Tá an aibítir a úsáidimidne bunaithe ar aibítir na Laidine.
- ▶ Ba í an Pheirs an namhaid ba chontúirtí a bhí ag cathairstáit na Sean-Ghréige. Ba í Impireacht na Peirse an impireacht ba mhó ar domhan ag an am.
- ▶ Sa bhliain 490 RCh bhuaigh na Gréagaigh ar arm na Peirse in áit darbh ainm Maratón. Tá scéal ann gur rith teachtaire tuairim is 40 ciliméadar ó Mharatón go dtí an Aithin tar éis an chatha agus scéala an bhua aige. Ach, leis sin, thit sé fuar marbh in áit na mbonn. As an scéal sin a ainmnítear rás maratóin an lae inniu – rás 42.2 ciliméadar.
- ▶ Chloígh arm na Róimhe an Ghréig sa bhliain 146 RCh. Rinneadh proibhínse de chuid na Róimhe di. Mhair cultúr na Gréige, áfach, agus bhí tionchar aige ar an ailtireacht, ar an dealbhóireacht agus ar go leor eile sa Róimh.

Freagair na ceisteanna.

1. Conas atá a fhios againn go raibh foirgnimh bhreátha san Aithin fadó?

2. Cérbh í bandia an chogaidh sa tSean-Ghréig?
Tarraing pictíúr di sa bhosca ar dheis.
Féach sleamhnán 5.

3. Cérbh í bandia an teallaigh sa tSean-Ghréig?

4. Cad is sibhialtacht ann?

5. Cén fáth ar rith an saighdiúir ó Mharatón go dtí an Aithin?

6. Cérbh iad na hoiplítigh?

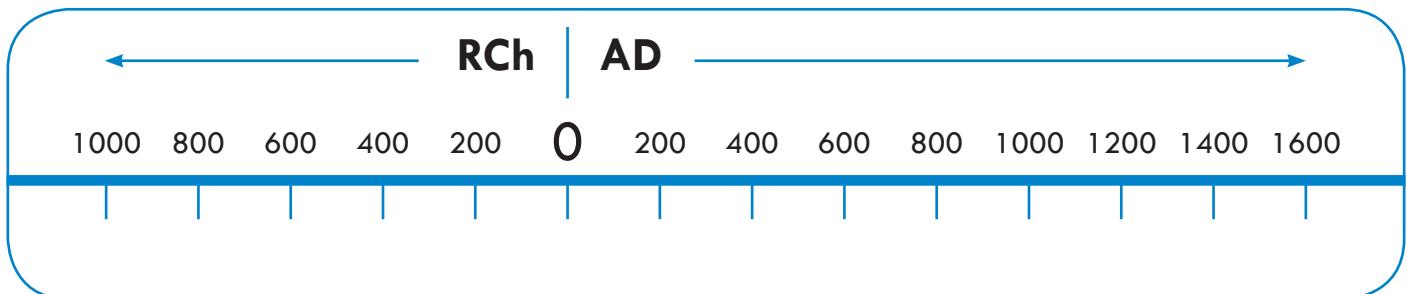
7. Cad is daonlathas ann?

8. An raibh an comhionannas ina chuid den saol sa tSean-Ghréig, meas tú?
Tabhair cúiseanna le do fhreagra.

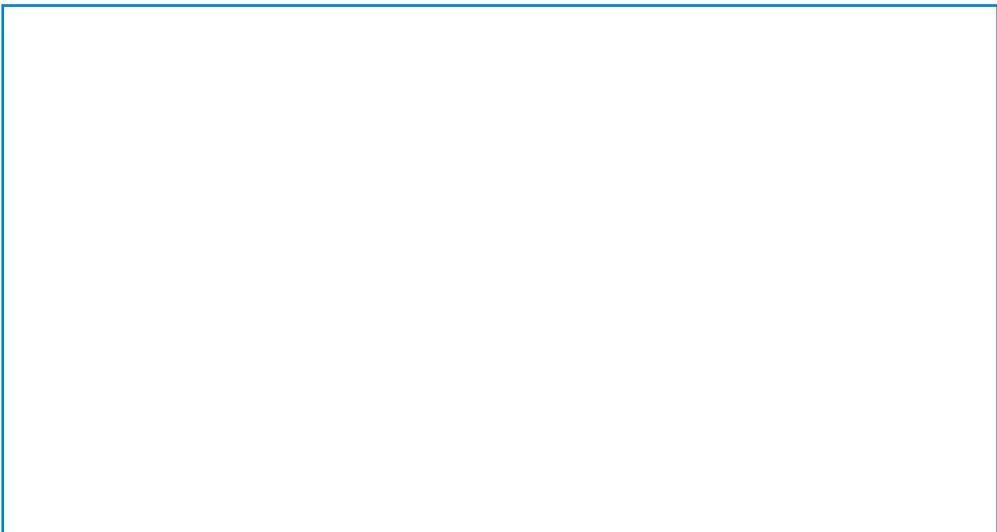
Dathaigh an Ghréig ar an léarscail.

Marcáil sibhialtacht na Sean-Ghréige ar an amlíne.

Tarraing pictiúr
den Phartanón sa
bhosca seo agus
déan cur síos
air thíos. Féach
sleamhnán 5.

Meaitseáil colún A le colún B.

Colún A	Colún B
Bandia an chogaidh	An Partanón
Saighdiúir in arm na Sean-Ghréige	An daonlathas
Teampall san Aithin	Impireacht
Córas rialtais	Aitéiné
Bandia an teallaigh	An Acrapoil
Grúpa tíortha faoi cheannas an aon rialtais amháin	Heistia
Talamh ard os cionn na hAithne	Hoiplíteach

Cuir na focail ó cholún B in abairtí:

Aimsigh na focail i gcolún B san fhocalchuardach seo.

A	I	S	A	T	H	C	A	E	R	I	P	M	I	É	A
L	A	A	C	L	H	O	A	L	O	S	G	E	T	N	N
Y	I	K	L	J	Á	I	I	G	C	Z	X	S	H	I	P
P	Z	O	G	B	T	Y	D	P	L	M	B	O	Í	É	A
N	N	X	P	S	E	T	V	G	L	J	M	P	A	T	R
Y	K	H	I	A	Y	N	B	M	I	Í	U	Y	N	I	T
W	T	E	R	D	R	F	E	M	S	D	T	L	T	A	A
Í	H	Y	M	G	U	C	Z	E	A	F	M	E	Ó	D	N
A	N	D	A	O	N	L	A	T	H	A	S	P	A	O	Ó
F	E	K	R	H	G	P	D	N	C	F	W	Y	C	C	N
E	H	C	B	D	I	S	Ú	H	A	T	C	E	E	G	H

Na Cluichí Olimpeacha

Le foghlaim:

- ▶ Dhéanadh muintir na Sean-Ghréige cuid mhór déithe a adhradh fadó. Ina measc bhí: Héire, banríon na ndéithe; Apalló, dia na gréine; Airéas, dia an chogaidh; Aitéiné, bandia na heagna agus an chogaidh; Heistia, bandia an teallaigh; Háidéas, dia na marbh; Poiséadón, dia na farraige. Ba é Séas, dia na toirní agus na tintrí, an dia ba chumhachtaí de na déithe.
- ▶ Bhíodh féile mhór in onóir Shéas in Olimpia gach ceathrú bliain. Is ann a cuireadh tús leis na Cluichí Olimpeacha sa bhliain 776 RCh.
- ▶ Fir agus buachaillí amháin a ghlacadh páirt sna comórtais. Bhíodh na lúthchleasaithe lomnocht. Coróin shimplí duilleog a bhronntaí ar na buaiteoirí.
- ▶ Rásai amháin a bhí sna chéad Chluichí Olimpeacha. Le himeacht aimsire, cuireadh comórtais bhereise leo. Ina measc bhí na rásai carbad, an léimneach, an iomrascáil, an dornálaíocht, caitheamh na sleá agus caitheamh na teisce.
- ▶ Le teacht na Críostaíochta, cuireadh cosc ar fhéilte págánacha. Cuireadh deireadh leis na Cluichí Olimpeacha timpeall na bliana AD 393.
- ▶ Sa bhliain 1896 is ea a cuireadh tús leis na Cluichí Olimpeacha mar atá siad sa lá atá inniu ann. Tionóltar gach ceathrú bliain iad agus tá cead ag iomaitheoirí as gach téar ar domhan páirt a ghlacadh iontu. Seasann na cúig fháinne ar bhratach na gCluichí Olimpeacha do na hilchríocha as a dtagann na hiomaitheoirí: an Afraic, an Áise, an Eoraip, Meiriceá agus an Aigéine. Áirítear Meiriceá Thuaidh agus Meiriceá Theas mar ilchríoch amháin.
- ▶ Murab ionann agus na seanchluichí, glacann mná páirt sna cluichí agus bíonn éadaí ar na hiomaitheoirí ar fad!
- ▶ Lastaí tine ar altóir Shéas agus ar altóir Héire fadó agus choinníti na tinte sin ar lasadh a fhad is a bhí na cluichí ar siúl. Sa lá atá inniu ann, lastar tóirse i gcathair Olimpia agus iompraíonn reathaithé éagsúla ansin é go dtí go mbaineann sé amach an chathair ina mbeidh na Cluichí Olimpeacha ar siúl.
- ▶ I measc na gcomórtas atá mar chuid de na Cluichí Olimpeacha sa lá atá inniu ann tá: an lúthchleasaíocht, an gheacaíocht, an snámh, an tseoltóireacht, an júdó, an dornálaíocht, an rothaíocht, an bhoghdóireacht agus an leadóg.
- ▶ Boinn seachas coróin duilleog a bhrontar ar na buaiteoirí – bonn óir ar an mbuaiteoir, bonn airgid ar an dara duine agus bonn cré-umha ar an tríú duine.

Freagair na ceisteanna.

1. Cérbh é an dia ba chumhachtaí de chuid na Sean-Ghréige?

2. Cathain a tionóladh na chéad Chluichí Olimpeacha?

3. Cén fáth ar cuireadh deireadh le Cluichí Olimpeacha na Sean-Ghréige?

4. Cén bhaint atá ag tóirse Chluichí Olimpeacha an lae inniu le cluichí na Sean-Ghréige?

5. Liostaigh trí dhifríocht idir Cluichí Olimpeacha na Sean-Ghréige agus na Cluichí Olimpeacha sa lá atá inniu ann.

6. Cé chomh minic is a thionóltar na Cluichí Olimpeacha?

7. Cár tionóladh na Cluichí Olimpeacha deireanacha?

8. Ainmnigh dhá dhia de chuid na Sean-Ghréige agus luaigh cén cineál déithe iad.

Tarraing íomhá den dá dhia sna boscaí seo. Féach sleamhnán 3–4.

--	--

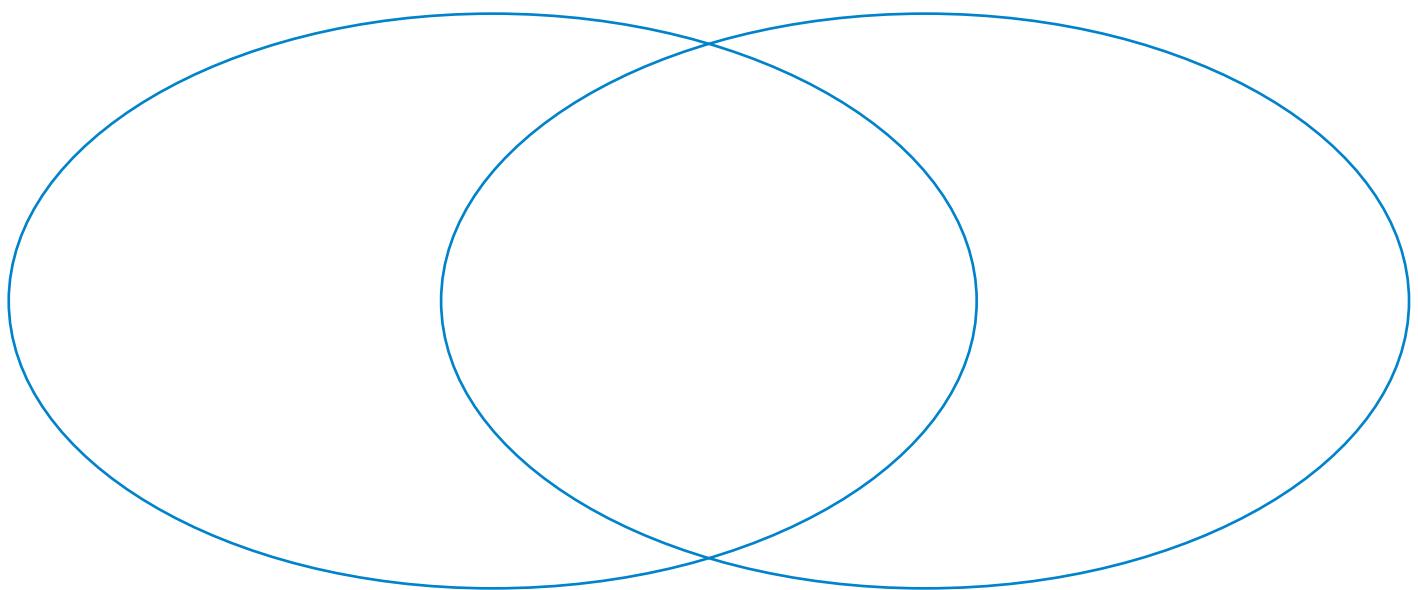
Scríobh ainmneacha na gcomórtas a bhaineann le Cluichí Olimpeacha na Sean-Ghréige agus leis na cluichí sa lá atá inniu ann san áit cheart ar an léaráid thíos. Na comórtais a bhaineann leis an dá cheann, cuir sa lár iad.

An Léimneach	An Lúthchleasaíocht	An Dornálaíocht	An Eitpheil
An lomrascáil	An Bhoghdóireacht	An Ghleacaíocht	An Júdó
An Rothaíocht	An Churachóireacht	An Leadóg	An Snámh
Rásai Carbad	Caitheamh na Teisce	Caitheamh na Sleá	

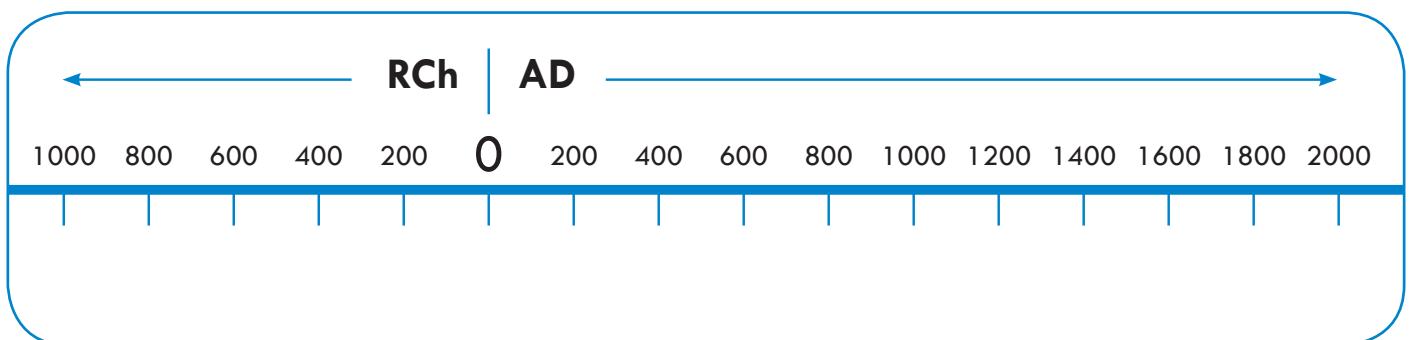
An tSean-Ghréig

An Lá Atá Innú Ann

Marcáil na dátaí seo a leanas ar an amlíne.

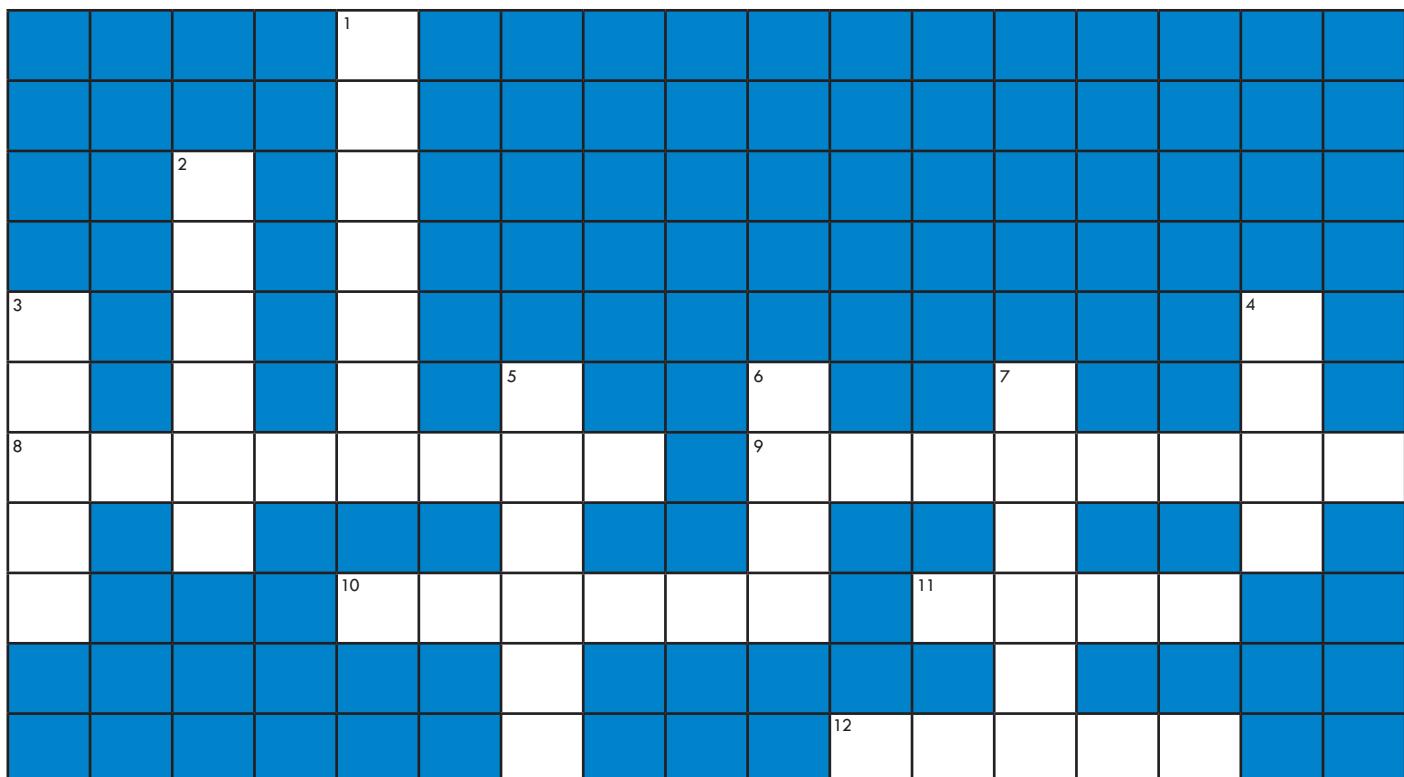
1. An bhliain ar cuireadh túis le Cluichí Olimpeacha na Sean-Ghréige.
2. An bhliain ar cuireadh deireadh leo.
3. An bhliain ar cuireadh túis leis na Cluichí Olimpeacha mar atá siad sa lá atá inniu ann.

**Tarraing agus dathaigh bratach
na gCluichí Olimpeacha anseo.**

**Mínigh céard is brí leis na fáinní ar an
mbratach.**

Crosthocal

Trasna

8. Comórtas sna Cluichí Olimpeacha sa lá atá inniu ann. (2, 6)
9. Thosaigh na Cluichí Olimpeacha san áit seo. (8)
10. Bhronntaí _____ duilleog ar na buaiteoirí i gcluichí na Sean-Ghréige. (6)
11. Dia na toirní agus na tintrí. (4)
12. Na comórtais seo amháin a bhí sna chéad Chluichí Olimpeacha. (5)

Síos

1. Bandia an teallaigh. (7)
2. Dia na gréine. (6)
3. Ceann de na dathanna ar bhratach na gCluichí Olimpeacha. (5)
4. Tá an lón seo ciorcal ar bhratach na gCluichí Olimpeacha. (4)
5. Lastar é ag túis na gCluichí Olimpeacha sa lá atá inniu ann. (6)
6. Is é a bhronntar ar na buaiteoirí i gcluichí an lae inniu. (4)
7. Dia an chogaidh. (6)

Peirséas agus Meadúsa

Le foghlaim:

- ▶ Miotas Gréagach is ea Peirséas agus Meadúsa.
- ▶ Mac le Séas agus leis an mbean dhaonna Danae ba ea Peirséas. D'fhás sé aníos ar oiléán Seriphos sa Ghréig. Sa scéal seo, éiríonn rí an oiléáin, Polydectes, feargach nuair a dhiúltáíonn Danae é a phósadh. Beartaíonn sé Peirséas a dhíbirt mar go gceapann sé go bpósfadh Danae é ach Peirséas a bheith imithe.
- ▶ Deir Polydectes le Peirséas go gcaithfidh sé an t-arracht Meadúsa a mharú agus a cloigeann a thabhairt ar ais chuige. Tá Polydectes cinnte nach n-éireoidh le Peirséas í a mharú, áfach.
- ▶ Arracht gránna í Meadúsa. Tá nathracha ag fás as a cloigeann. Tá súile fíochmhara buí aici agus tá dath glas ar a haghaidh. Déantar dealbh chloiche de dhuine ar bith a fhéachann isteach sna súile uirthi.
- ▶ Tá cónaí ar Mheadúsa i bpluais sna sléibhte agus dhá ollphéist mar ghardaí aici. Theip ar a lán daoine Meadúsa a mharú roimhe sin. Rinneadh dealbha cloiche diobh agus tá na dealbha le feiceáil timpeall na pluaise.
- ▶ Tagann bandia an chogaidh, Aitéiné, agus teachtaire na ndéithe, Heirméas, i gcabhair ar Pheirséas. Tugann siad na nithe seo a leanas dó:
 1. sciath a bhfuil scáthán ar an taobh istigh di
 2. cuarán a bhfuil sciathán orthu
 3. clogad a dhéanann dofheicthe é
 4. claíomh agus mála.
- ▶ Éiríonn le Peirséas Meadúsa a mharú agus a cloigeann a fháil.
- ▶ Nuair a filleann Peirséas ar an oiléán tá a mháthair ina príosúnach ag Polydectes. Taispeánann Peirseás cloigeann Mheadúsa don rí. Féachann Polydectes isteach sna súile uirthi agus déantar dealbh chloiche de.

Freagair na ceisteanna.

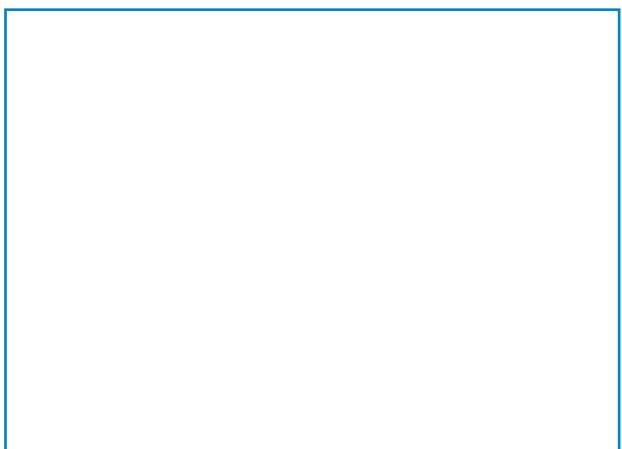
1. Cérbh iad tuismitheoirí Pheirséas?

2. Cé a chabhraíonn le Peirséas Meadúsa a mharú?

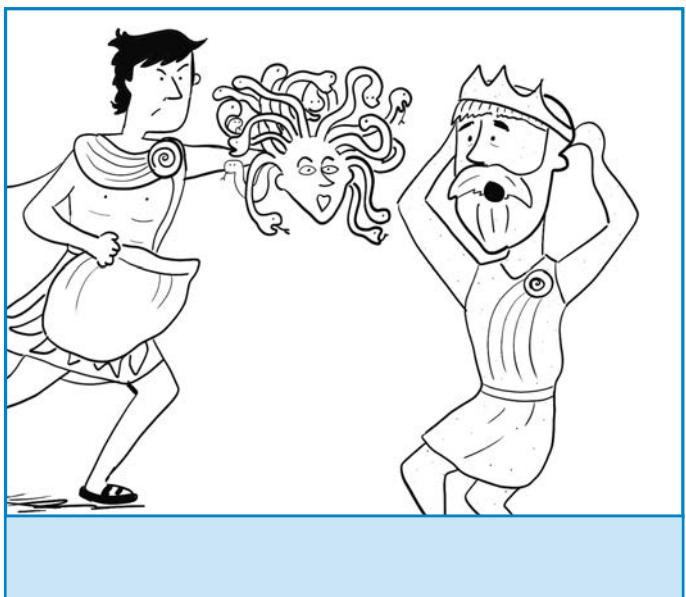
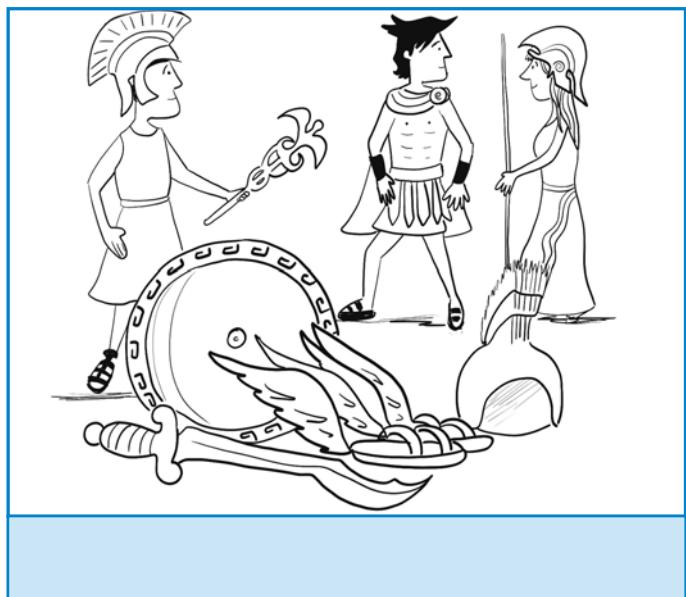
3. Conas a fhaigheann Peirséas an lámh in uachtar ar Polydectes?
-
-

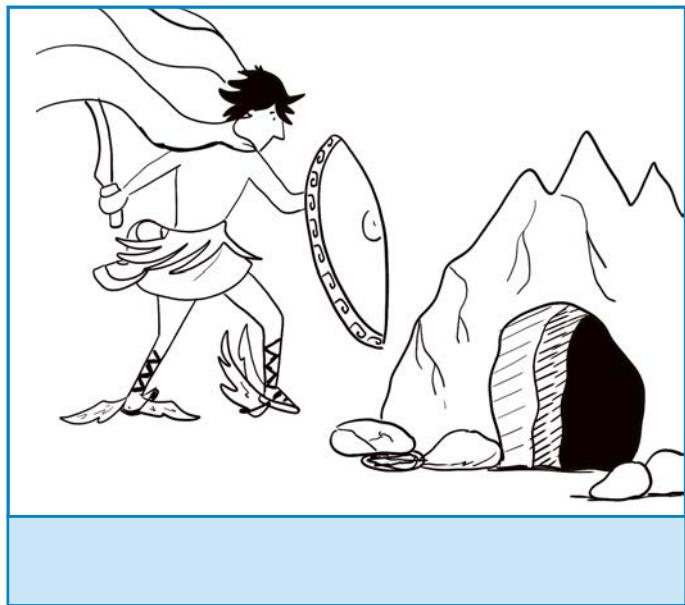
4. Cén úsáid a bhaineann Peirséas as na nithe a thugann na déithe dó?
Féach sleamhnán 12 agus 13.
-
-
-

5. Déan cur síos ar Mheadúsa.
Tarraing pictiúr dá cloigeann.
-
-
-
-

Seo a leanas cúpla radharc as an scéal ‘Peirséas agus Meadúsa’. Cuir an uimhir cheart sa bhosca faoi gach íomhá chun ord an scéil a léiriú. Ansin scríobh an abairt cheart faoi gach pictiúr.

Thug na déithe sciath, cuaráin, clogad agus claíomh do Pheirséas.

Saolaíodh buachaill don dia Séas agus don bhean Danae.

Chuir Peirséas na cuaráin air agus d'eilil sé go dtí pluais Mheadúsa.

Rinneadh dealbh den Rí Polydectes.

Cheap Polydectes go bpósfadhbh Danae é ach Peirséas a bheith imithe.

Tháinig Peirséas aniar aduaidh ar Mheadúsa.

Focalchuardach

E	C	P	G	I	S	S	M	R	I	G	N
V	A	Y	E	J	Z	E	S	F	E	R	G
Z	Á	N	I	I	A	K	E	S	J	I	E
U	D	P	A	D	R	W	Q	A	F	H	S
R	W	U	Ú	D	K	S	P	É	J	E	V
B	L	S	L	T	T	F	É	S	C	I	L
F	A	É	N	I	É	T	I	A	O	R	Z
P	O	L	Y	D	E	C	T	E	S	M	H
L	T	B	X	C	T	N	N	O	K	É	M
G	C	D	L	Y	D	T	W	B	W	A	N
U	Z	J	M	H	F	N	Z	U	K	S	L
R	N	B	G	Á	I	Y	T	O	S	F	V

Leideanna

An t-arracht: _____

An rí: _____

An laoch: _____

An mháthair: _____

Bandia an chogaidh: _____

Teachtaire na ndéithe: _____

Athair Pheirséas: _____

Cuir na focail ón bhfocalchuardach in abairtí.

Tarraing sraith léaraidí bunaithe ar an scéal.

Tom Crean

Le foghlaim:

- ▶ Rugadh Tom Crean gar d'Abhainn an Scáil i gCo. Chiarraí sa bhliain 1877. D'fhág sé an scoil nuair a bhí sé 12 bhliain d'aois chun obair ar an bhfeirm agus chuaigh sé isteach sa chabhlach nuair a bhí sé 15 bliana d'aois.
- ▶ Rinne Crean a chéad turas go dtí an tAntartach ar an long Discovery sa bhliain 1901 in éineacht leis an taiscéalaí Sasanach **Robert Scott**. D'éirigh le foireann Scott siúl níos gaire don Phol Theas ná aon duine eile go dtí sin – tuairim is 760 km uaidh. Bronnadh Bonn na bPol ar gach duine d'fhoireann Scott.
- ▶ Chuaigh Crean ar thuras eile go hAntartaice in éineacht le Scott ar an Terra Nova sa bhliain 1910. Ba é an aidhm a bhí ag Scott an uair seo ná an Pol Theas a bhaint amach sula mbainfeadh aon duine eile amach é. D'éirigh le Scott agus ceathrar eile an Pol Theas a bhaint amach ar an 17 Eanáir 1912. Ach bhí sé bainte amach cheana féin ag an taiscéalaí loruach Roald Amundsen mí roimhe sin. Fuair Scott agus a ghrúpa bás ar an mbealach ar ais go dtí an príomhchampa.
- ▶ Nuair a bhí an grúpa ar a mbealach go dtí an Pol Theas agus iad timpeall 240 km uaidh, d'iarr Scott ar Tom Crean, ar Teddy Evans agus ar Bill Lashly, dul ar ais chuig an bpriomhchampa. Bhí turas an-chrua acu. Shábháil Crean agus Lashly Evans ar an mbás agus bronnadh Bonn Albert ar an mbeirt acu dá bharr sin.
- ▶ D'fhill Tom Crean ar an Antartach in éineacht leis an taiscéalaí Éireannach **Ernest Shackleton** sa bhliain 1914. Bhí Shackleton ag iarraidh siúl trasna Antartaice ó chósta go cósta – 2800 km ar fad. Thaistil siad ar an long *Endurance*.
- ▶ Ar an mbealach go hAntartaice, chuaigh an *Endurance* i síann san oighear agus d'imigh sí go tóin poill. Thaistil an fhoireann i dtrí bhád tarrthála agus d'éirigh leo Oileán Eilifinte a bhaint amach. Ansin thaistil Shackleton, Crean agus ceathrar eile go dtí an tSeoirsia Theas sa bhád tarrthála *James Caird* chun cúnamh a lorg. Tháinig gach duine d'fhoireann an *Endurance* slán as an turas.
- ▶ Chuaigh Crean isteach sa chabhlach arís nuair a tháinig sé abhaile. Phós sé sa bhliain 1917. D'fhág sé an cabhlach sa bhliain 1920 agus d'oscail sé féin agus a bhean, Nell, an 'South Pole Inn' in Abhainn an Scáil.
- ▶ Fuair Tom Crean bás sa bhliain 1938. D'fhág a mhisneach agus a theacht aniar a lorg ar stair an Antartaigh. Ainmníodh Sliabh Crean in Antartaice agus Oighearshruth Crean sa tSeoirsia Theas in ómós dó.

**Seo grianghraif
de Robert Scott
agus a chuid
fear ag an
bPol Theas.
Freagair na
ceisteanna.**

1. (a) Cén bhratach atá le feiceáil ar an bpuball?

(b) Cén fáth a bhfuil an bhratach sin ann?

2. Conas mar a bhraitheann na fir, meas tú?

3. Ainmnigh an long ar ar thaistil Scott agus a foireann go dtí Antartaice an uair sin.

4. An bhfuil Tom Crean sa ghrianghraif? Cén fáth a ndeir tú é sin?

5. Cén bliain inar tógadh an grianghraif?

6. Céard a tharla do Robert Scott agus do na fir eile sa ghrianghraif?

Meaitseáil colún A le colún B.

Colún A	Colún B
Taiscéalaí Éireannach	Roald Amundsen
Long	Terra Nova
Rugadh Tom Crean ann.	Abhainn an Scáil
Tá Oighearshruth Crean ann.	Ernest Shackleton
Taiscéalaí Sasanach	Robert Scott
Taiscéalaí loruach	An tSeoirsia Theas

Cuir na focail ó cholún B in abairtí:

Dá mbeadh deis agat agallamh a chur ar Tom Crean cad iad na ceisteanna a chuirfeá air?

Éirí Amach na Cásca

Le foghlaim:

- ▶ Ceithre ghrúpa a ghlac páirt in Éirí Amach na Cásca: Bráithreachas Phoblacht na hÉireann, Óglaigh na hÉireann, Cumann na mBan agus Arm Cathartha na hÉireann.
- ▶ Bheartaigh Bráithreachas Phoblacht na hÉireann éirí amach ar Dhomhnach Cásca 1916. Mheall siad Séamas Ó Conghaile agus Arm Cathartha na hÉireann chun tacú leo. Thug Pádraig Mac Piarais ordú d'Óglaigh na hÉireann teacht le chéile ar Dhomhnach Cásca. I ngan fhios d'Eoin Mac Néill, ceannaire na nÓglach, a rinneadh na pleananna i dtaoibh éirí amach.
- ▶ Sheol Ruairí Mac Easmainn airm agus armlón le haghaidh na reibiliúnach ar an long Ghearmánach **Aud** ach gabhadh an Aud ar chósta na hÉireann.
- ▶ Chuala Mac Néill gur éirí amach a bhí beartaithe. D'fhógair sé go raibh teacht le chéile na nÓglach á chur ar ceal. Bheartaigh Bráithreachas Phoblacht na hÉireann dul ar aghaidh leis an éirí amach ar Luan Cásca, áfach.
- ▶ Mháirseáil na céadta ball d'Óglaigh na hÉireann agus d'Arm Cathartha na hÉireann go Sráid Sackville (Sráid Uí Chonaill) Luan Cásca, an 24 Aibreán 1916. Ghlac siad seilbh ar Ard-Oifig an Phoist agus bhunaigh ceanncheathrú inti.
- ▶ Léigh Pádraig Mac Piarais **Forógra na Poblachta** taobh amuigh d'Ard-Oifig an Phoist. Seachtar a shínigh an Forógra: Pádraig Mac Piarais, Tomás Ó Cléirigh, Seán Mac Diarmada, Éamonn Ceannt, Seosamh Pluincéad, Tomás Mac Donnchadha agus Séamas Ó Conghaile.
- ▶ Cuireadh na mílte saighdiúirí breise go Baile Átha Cliath. D'iionsaigh an **Helga**, bád gunnaí móra de chuid na Breataine, Halla na Saoirse le sliogánin.
- ▶ Ar an 29 Aibreán ghéill Pádraig Mac Piarais don Ghinearál Lowe. Mhair Éirí Amach na Cásca ar feadh 6 lá san iomlán.
- ▶ Fuair beagnach 500 duine bás agus gortaíodh os cionn 2000 duine le linn na troda. Scriosadh cuid mhór den chathair freisin.
- ▶ Cuireadh 16 reibiliúnach chun bás. Ina measc bhí an seachtar a shínigh Forógra na Poblachta. Gabhadh breis is 3400 duine freisin.
- ▶ Bhí an-fhearg ar mhuintir Bhaile Átha Cliath leis na reibiliúnaigh i dtosach báire. Ach tháinig athrú ar mheon an phobail de réir a chéile. Chuaigh sé i gcion orthu nuair a cuireadh na reibiliúnaigh chun bás. Bhí na ceannairí a cuireadh chun bás ina laochra ag an bpobal as sin amach.

Freagair na ceisteanna.

1. Cén dáta ar ar thosaigh Éirí Amach na Cásca?

2. Cad a rinne Ruairí Mac Easmainn ar mhaithe leis na reibiliúnaigh?

3. Cén fáth ar chuir Bráithreachas Phoblacht na hÉireann an tÉirí Amach siar lá amháin?

4. Cé a léigh Forógra na Poblachta?

5. Ainmnigh an bád gunnaí móra a d'ionsaigh Halla na Saoirse.

6. Cén t-ainm atá ar Shráid Sackville anois?

7. Cá fhad a mhair an tÉirí Amach?

8. Cad a mheas formhór na ndaoine den Éirí Amach i dtosach?

9. Cad a thug orthu a n-aigne a athrú?

Seo leagan Gaeilge d'Fhorógra na Poblachta. Léigh é agus freagair na ceisteanna ar leathanach 44.

POBLACHT NA hÉIREANN.

RIALTAS SEALADACH

PHOBLACHT NA hÉIREANN

LE MUINTIR NA hÉIREANN.

A FHEARA AGUS A MHNÁ NA hÉIREANN : In ainm Dé agus ghlúnta na marbh óna bhfaigheann sí a seanraidiúin mar náisiún, tá Éire, trinne, ag gairm a clainne chun a brataí agus ag bualach buille ar son a saoirse.

Tar éis di eagair agus oiliúint a chur ar a cuid fear trína heagraiocht rúndá réabhlóideach, Bráithreachas Phoblacht na hÉireann, agus trína heagraiochtaí míleata oscailte, Óglaigh na hÉireann agus Arm Cathartha na hÉireann, tar éis di a riaibhéal a thabhairt go foighneach chun foirfeachta agus feitheamh go rúndaingean leis an bhfaill i féin a fhoilsiú go tráthúil, tá sí ag glacadh na faille sin anois, agus le tacaiocht óna clann atá ar deoraiocht i Meiriceá agus ó chomhghuaillithe calma san Eoraip, ach ag seasamh di ar a neart dílis féin ar an gcéad ásc, tá sí ag bualach buille agus i lándóchasach go mbéarfaidh sí bua.

Dearbhaimid gur ceart ceannasach dochloite é ceart mhuintir na hÉireann ar dhilse na hÉireann agus ar chumhacht gan chosc ar chinniúint na hÉireann. Forghabháil an chirt sin atá á himirt le fada ag pobal agus rialtas eachtrannach, níor mhúch sí an ceart sin ná ní féidir é a mhúchadh go brách ach le diothú mhuintir na hÉireann. Gach glúin dár tháinig, dhearbhaigh muintir na hÉireann a gceart ar shaoirse agus ar fhlaithias náisiúnta; sé huaire le trí chéad bliain anuas a dhearbhaigh siad faoi airm é. Ag seasamh dúinn ar an gceart bunaidh sin agus á dhearbhú arís dúinn faoi airm os comhair an tsaoil, fógraímid leis seo Poblacht na hÉireann ina Stát Ceannasach Neamhspleáach agus cuirimid ár mbeo féin agus beo ár gcompánach airm i ngeall lena saoirse, lena leas agus lena móradh i measc na náisiún.

Dlionn Poblacht na hÉireann, agus éillionn leis seo, dílseacht mhuintir uile na hÉireann, idir fhir agus mhná. Ráthaironn an Phoblacht saoirse chreidimh agus saoirse shibhialta, comhchearta agus comhdheisceanna dá saoránaigh uile, agus dearbhaionn gur rún di féachaint chuig séan agus sonas an náisiúin uile agus gach páirte de, clanna uile an náisiúin a chaomhnú go cothrom, gan beann aici ar na difriochtaí ar chothaigh Rialtas coimhthíoch go cúramach iad agus a dheighil mionlach ón tromlach san am a chuaigh thart.

Go dtí go dtiocfaidh an uain, de neart ár n-arm, Rialtas Náisiúnta buan a bhunú, a dhéanfaidh ionadaiocht do mhuintir uile na hÉireann agus a thoghfar le vótáí a cuid fear agus ban uile, déanfaidh an Rialtas Sealadach, a bhunaítear leis seo, gnótháí sibhialta agus míleata na Poblachta a riarr ar iontaobhas thar ceann na muintire.

Cuirimid cúis Phoblacht na hÉireann faoi choimirce Dhia Mór na nUilechumhachtaí, a n-impímid A bheannacht ar ár n-arm, agus guímid gan aon duine a bheas ag fónamh sa chúis sin easonóir a tharraingt uirthi le mílaochas, le mídhaoonnacht ná le dibhearg. Ar uair seo na cinniúna, ní foláir do náisiún na hÉireann a chruthú lena mhisneach agus lena riaibhéal, agus le toil a chlainne iad féin a iobairt mar mhaithé leis an gcoiteann, gur fiú é an dán ró-usal dá ngairtear é.

Arna shiniú thar ceann an Rialtais Shealadaigh,

TOMÁS S. Ó CLÉIRIGH,

SEÁN Mac DIARMADA, TOMÁS Mac DONNCHADHA,

P. A. MAC PIARAIS, ÉAMONN CEANNT,

SÉAMAS Ó CONGHAILE. SEOSAMH PLUINCEÁD.

1. Cé air a raibh Forógra na Poblachta thíos?

3. Cén cumann rúnda atá luaite san Fhorógra? (Alt 2)

4. Ainmnigh an dá chumann mhíleata atá luaite ann. (Alt 2)

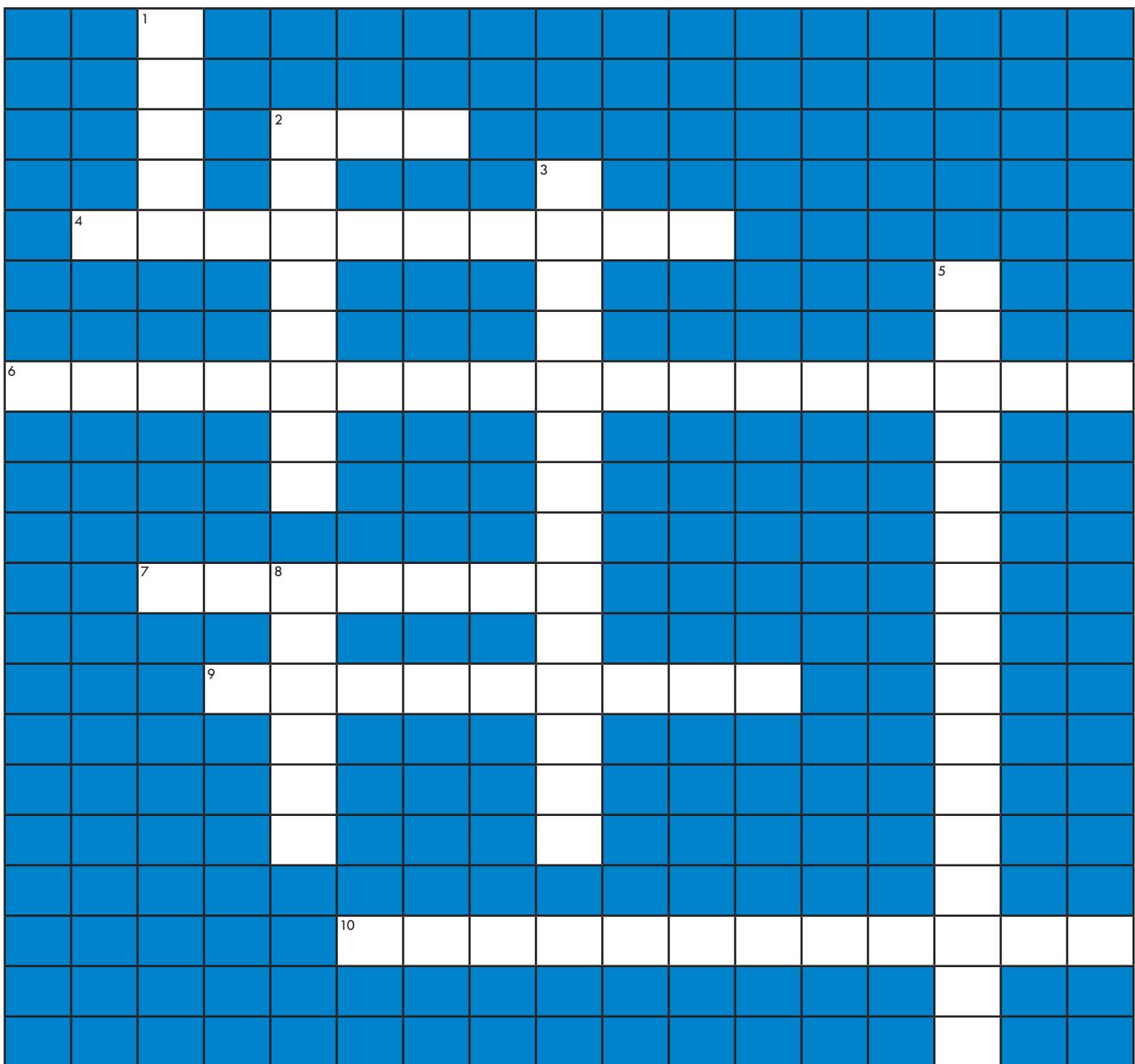
5. An dóigh leat go ndearnadh dearmad ar aon ghrúpa eile?

6. Cé mhéad uair le 300 bliain anuas a lorg muintir na hÉireann saoirse? (Alt 3)

7. Cad é an ‘rialtas eachtrannach’ a ndéantar tagairt dó in Alt 3?

8. Cé a bheadh in ann vótáil sa phoblacht nua?

Crosfhocal

Trasna

2. Long Ghearmánach a gabhadh. (3)
4. Léigh sé Forógra na Poblachta:
Pádraig _____. (3, 7)
6. D'ordaigh Mac Piarais don ghrúpa seo
teacht le chéile Domhnach Cásca. (7, 2, 8)
7. Léadh _____ na Poblachta ar Luan
Cásca, 1916. (7)
9. Tugtar Sráid Uí Chonaill uirthianois:
Sráid _____. (9)
10. Ceannaire Óglaigh na hÉireann. (4, 3, 5)

Síos

1. Bád gunnáí móra de chuid na
Breataine. (5)
2. Ceannáras na reibilúnach:
Ard-Oifig _____. (2, 6)
3. Ionsaíodh an foirgneamh seo le
sliogáin. (5, 2, 7)
5. Bhunaigh sé Arm Cathartha na
hÉireann. (6, 1, 9)
8. Sheol sé arm agus armlón ón
Ghearmáin go hÉirinn: _____
Mac Easmainn. (6)